

Στωικισμός: οι ιστορικές και κοινωνικές συνθήκες κατά την εμφάνισή του (Αθανάσιος Κορώνης, MSc στην Ορθόδοξη Θεολογία - Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο)

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Η έλευση του Μεγάλου Αλεξάνδρου στην ιστορία επέφερε μεγάλες ανατροπές στη ζωή των κατακτημένων λαών των αυτοκρατοριών και των κρατών, διότι ένωσε σε κοινωνία διαφορετικά πολιτιστικά αγαθά και βιώματα, όπως ήθη και έθιμα. Ή ο συγχρωτικός εξαναγκασμός ο οποίος επιβλήθηκε από την ανάγκη ελέγχου μιας μονοπρόσωπης ισχυρής και αυτοτελούς αυτοκρατορίας, προκάλεσε αντίδραση των παλιών πολιτικών πρότυπων και πρακτικών. Αυτόν το τρόπο διακυβέρνησης διατήρησαν και οι επίγονοι του Μ. Αλεξάνδρου στα τμήματα της τεράστιας αυτοκρατορίας που κατέλαβαν ύστερα από τον διαμελισμό της. Στα κράτη των διαδόχων του Μ. Αλεξάνδρου συμπεριλήφθηκαν κυρίως οι ελλαδικές περιοχές και πολλές πόλεις κράτη, τα οποία ήταν ακόμα ισχυρά παρά την υποδούλωση τους.

Μέσα στα όρια αυτών νέων κρατικών μορφωμάτων στα οποία συνυπήρξε ένα συνονθύλευμα λαών, ηθών και γλωσσών, σχηματίστηκαν, για διοικητικούς λόγους, μεγάλες πολιτειακές ενότητες στις οποίες καταργήθηκε η ουσιαστική έννοια και η κλασσική λειτουργία της πόλης. Αφανίστηκε μαζί με αυτή και το άτομο σαν αυτόρκτη οντότητα επειδή εξέλειπε η αναφορά του στους θεσμούς της. Παρόλα αυτά εξακολουθούσαν να χτίζονται νέες πόλεις σύμφωνα με τα αρχαία πρότυπα, αλλά με διαφορετική πλέον λειτουργία. Ένα τέτοιο τυπικό παράδειγμα αποτελεί η Αλεξάνδρεια η οποία είχε οργανωθεί σύμφωνα με το πρότυπο της αρχαίας Αθήνας. Οι κάτοικοι της ήταν διηρημένοι σε φυλές και σε δήμους συνέρχονταν σε συνελεύσεις και εξέλεγαν τους άρχοντες τους. Επιπλέον, υπήρχε και το νεωτεριστικό στοιχείο στην λειτουργία της το οποίο ήταν η ίδρυση οργανισμών αυτοδιοίκησης οι οποίοι ονομάζονταν «πολιτεύματα». Πάνω όμως από αυτά τα «δημοκρατικά» όργανα προΐστατο ένας κυβερνήτης διορισμένος από τον βασιλιά. Αυτή η από καθέδρας οργάνωση του βασιλείου στέρησε από την αρχαία πόλη την οντότητα της, την αυτόρκτηία της και την ανεξαρτησία της, διότι την υποβίβασε σε μια απλή επαρχιακή διοικητική οργάνωση και κατά συνέπεια την κατάργησε. (Γεωργούλης, 2008:345-346)

Η αλλοτρίωση του ρόλου της πόλης είχε άμεσο αντίκτυπο και στην οντολογική κατάσταση του πολίτη, ο οποίος, μη μπορώντας πλέον η αδύναμη πόλη του να τον συγκρατήσει, αποδεσμεύεται από τις υποχρεώσεις του προς αυτήν και γίνεται για πρώτη φορά στην ιστορία του ελεύθερος. Κερδίζει στην πραγματικότητα την

ατομική του ελευθερία, την οποία μέχρι τότε δεν είχε. Τώρα πλέον που δεν τον δέσμευαν ούτε τα όρια της αλλά ούτε οι αποφάσεις της, μπορούσε να κινείται ελεύθερα. Αλλά, αυτή η ετερόνομη προσφορά της ελευθερίας η οποία ήταν αποτέλεσμα πολιτικών διεργασιών βρήκε το άτομο ψυχολογικά απροετοίμαστο και δεν τον ωφέλησε τελικά. Η ξαφνική αλλαγή του ρόλου του συνοδεύτηκε από κάποιο σταθερό ψυχολογικό αντιστάθμισμα, ώστε να αντιμετωπίσει με επιτυχία την ανατροπή της παλιάς ψυχικής του κατάστασης. Η ξαφνική ελευθερία δημιούργησε στο άτομο μια σύγχυση η οποία του προκάλεσε πνευματική αστάθεια επειδή είχε πλέον απωλέσει τις σταθερές του την ασφάλεια της πόλης και τη βεβαιότητα της θρησκευτικής του ζωής. Επιπλέον, έπρεπε να προσαρμοστεί στα νέα πολιτειακά δεδομένα. Τότε διαπίστωσε ξαφνικά ότι για να επιβιώσει έπρεπε να οικειωθεί με τη νέα πραγματικότητα αφ' ενός και αφ' ετέρου να βρει ένα θρησκευτικό υποκατάστατο της παλιάς του πίστης η οποία είχε χαθεί μαζί με την πόλη. (Γεωργούλης, 2008: 346)

Η απαξίωση του θεσμού της πόλης μηδένισε την ατομική αξιοπρέπεια του πολίτη ο οποίος πλέον είναι ένας αμελητέος πολιτικός κρίκος χαμένος στην απεραντοσύνη του βασιλείου ή της συμπολιτείας. Η νέα πολιτική κατάσταση δημιουργεί, αφ' εαυτή, έναν μεγάλο και πρωτόγνωρο δυναμισμό, ο οποίος δεν απαντάται στην πόλη. Αυτή η δυναμική οδηγεί τους κατέχοντας την κρατικούς επικεφαλής στη λατρεία της εξουσίας σαν δύναμη και στη κατάχρηση της. Για την επίτευξη του σκοπού τους χρησιμοποιούν σαν μέσον ελέγχου και υλοποίησης την επιστήμη, η οποία επιπλέον ενισχύει τη ισχύ της. Σε αντίθεση με την πόλη η οποία εκλαμβάνονταν σαν ίδρυμα του οποίου ο σκοπός ήταν η εκπαίδευση των πολιτών στα ιδεώδη της αρετής. Για το σκοπό αυτό είχαν σαν εργαλείο την φιλοσοφία. Η φιλοσοφία, όμως, προσιδιάζει στον ελεύθερο άνθρωπο, όπως έλεγε ο Αριστοτέλης, διότι αυτός μπορεί να αναπτύξει ελεύθερα όλες τις ικανότητες του για την έρευνα. Για τον λόγο αυτό η φιλοσοφία εμποδίζεται να ανθίσει σε μη δημοκρατικά και αυταρχικά καθεστώτα, όπως τα βασίλεια ή οι συμπολιτείες. Σε αυτά τα κοινωνικά μορφώματα προβάλλεται και επιβάλλεται ότι εμποδίζει τον άνθρωπο να αναπτυχθεί σαν ελεύθερο και αυτοδύναμο όν. (Γεωργούλης, 2008:346-347)

Οι νέες πολιτικές λειτουργίες έφεραν αλλαγές στην έννοια της φιλοσοφικής ελευθερίας. Ανάδειξαν τις δύο γνωστές από την αρχαιότητα μορφές της ελευθερίας. Την αρνητική ελευθερία η οποία συμβάλλει στην απαλλαγή από τις δεσμεύσεις και η θετική ή δημιουργική ελευθερία, η οποία ελευθερώνει τον άνθρωπο «όχι από κάτι αλλά προς κάτι». Τον αφήνει ελεύθερο, δηλαδή, για να δημιουργήσει. Στην ελληνιστική περίοδο είχε επιτευχθεί η αρνητική ελευθερία ενώ η θετική ήταν καταπιεσμένη. Για το λόγο αυτό προωθείται το ιδεώδες του σοφού, του ανθρώπου, δηλαδή, ο οποίος θεωρείται ότι είναι κάτοχος της σοφίας και όχι

του φιλοσόφου, του φίλου της σοφίας. Αλλάζει, επίσης, και ο ρόλος της φιλοσοφίας η οποία μετατρέπεται από δυναμική, αδέσμευτη και συνεχής αναζήτηση της αλήθειας και την ευδαιμονίας, των κλασικών χρόνων, σε σύστημα ή σύνολο γνώσεων τις οποίες ο φιλόσοφος καλείται να αποκτήσει, μέσα από τις μιμητικές διαδικασίες της μάθησης. Η αλλαγή του ιδεώδους επιδρά αρνητικά και σε άλλους καίριους τομείς της ζωής. Το άτομο μαζί με την θετική του ελευθερία χάνει και την ενεργητικότητα του διότι αισθάνεται ότι κάθε μη ελεγχόμενη πρωτοβουλία του απειλείται και καταπιέζεται από την κρατική εξουσία. Αυτή η αίσθηση τον ωθεί σε πλήρη εγκατάλειψη και για να αμυνθεί περιχαράκώνεται στην παθητική αναμονή. Η παθητικότητα του τεχνηέντως εκτονώνεται με δράσεις οι οποίες δεν απειλούν τα θεμέλια του κράτους. Η πιο προσφιλής και ανώδυνη για την εξουσία εκτόνωση είναι η μετατροπή της καλλιτεχνικής έκφρασης σε πάθος. Ο έρωτας δεν είναι πλέον η κοσμογονική δύναμη των αρχαίων φιλοσόφων και ποιητών. Διότι, σταδιακά χάνει τον μεταφυσικό του χαρακτήρα, επειδή δεν εμφυτεύει πλέον η μούσα στον ποιητική ιερή μανία. Ο έρωτας οντολογικά νεκρός παραδίδεται στο άνευρο πάθος της πρακτικής καθημερινότητας. Επιπλέον, δεν εκφράζεται από την ποίηση αλλά από το ερωτικό μυθιστόρημα το νέο καλλιτεχνικό εκφραστικό είδος. Το οποίο απαιτούσε την χρήση της συγγραφικής δεξιοτεχνίας και όχι την ιερουργία της έμπνευσης. (Γεωργούλης, 2008:347- 349)

[Διαβάστε ολόκληρη τη μελέτη εδώ](#)